

Mgr.Vojtěch Kábrt, Protestantismus na českém
severovýchodě

Život evangelických sborů v katolické
společnosti od poloviny 19.století do
roku 1938

Téma disertace Mgr.Vojtěcha Kábrta se možná může jevit jako úzké a proto skromněji vypovídající. Takové posouzení by ale problematice a jejímu zpracování neodpovídalo. Církevní dějiny patří v současné době k historické látce těšící se značné badatelské pozornosti a V.Kábrt se do této historiografické specializace zajímavě a užitečně zařadil. Zkoumal postavení, vnitřní život a působnost evangelických sborů na českém severovýchodě, který byl - jako i jiné oblasti Čech - převážně katolický.

Kábrt se věnoval dvěma sborům, v Černilově a Klášteře nad Dědinou a jejich sborům filiální; výběr je oprávněný, zdůvodněný, zvolená tematika je schopna zodpovídat otázky jak obecnější povahy, tak specifické dílčí. Heuristicky se autor připravil odpovědně. Přehled o literatuře je důkladný /kritické posuzování a zamýšlení by ale neškodilo, naopak, je nezbytné/, pramenný výzkum je rozsáhlý, proto přináší i značné množství objevující faktografie. Asi obtížné bylo rozhodnout o zaměření disertace, jaký konceptní přístup zvolit, co tedy učinit obsahem práce. Dokumentace - případně ještě podpořená inspiracemi z literatury - dovolovala analytickou monografii, která by vybrala podstatné problémové okruhy a objasňovala je různými vhodnými přístupy a metodami. Úspěšný výsledek by byl původním přínosem pro obecnější dějiny jak církevní, tak vykládající vývoj společnosti. Ztratila by se ovšem z něho drobnější faktografie, historie sborů by přišla o různé podrobnosti /a také nadbytečné drobnosti/, které jsou

místy spíše ilustrativní, dají se shrnout do charakterizujících či zkonkrétňujících součástí textu. Ponechány v užitém rozsahu text rozměňují.

Autor dal přednost detailnějšímu vypsání vývoje a života zkoumaných sborů. Zaměřil se - a vedla ho k tomu i dokumentace - na jejich "elity", tedy na duchovní a případně na jejich spolupracovníky z řad presbyterů. Zájem o duchovní je určitě na místě, byly mezi nimi skutečné osobnosti: někteří vyvrátili ve vůdčí církevní funkcionáře, či intelektuální špičky vědecké a pedagogické. Pozoruhodné jsou i rodové generační vazby určitých duchovních.

Působení farářů nebylo snadné. Stálou starost vyvolávala potřeba materiálního zabezpečení, objevovaly se i konflikty s prostředím - evangelické bývalo značně uzavřené, duchovní bývali sledováni někdy až dogmaticky smýšlejícími a podle toho se chovajícími členy sboru. Bývali nesmiřitelní vůči jiným církvím, i vůči druhé evangelické. Autor tuto haštěřivost spíše jen naznačuje, soudíme tedy, že byla převážně epizodická /třeba Lányho postoj k reformovaným byl ale podstatným rysem jeho smýšlení a chování/. Vhodné by bylo charakterizování vztahů s německými evangelickými /luteránskými/sbory. "Místní" vztah evangelíků s katolickou církví je také nepominutelným dílčím tématem - ostatně podtitul Kábrtovy práce označil právem českou společnost jako "katolickou". Monografie se zmiňuje o národnostním vlivu na náboženské poměry, třebaže ho nijak nerozvádí. /Pracuje tu také s pojmem nacionalismus, který by platil i pro německé prostředí - možná ještě výrazněji než jen pro české./ Národnostní vliv byl nepochybný, ještě i jinde a jinak: v Čechách bylo luteránství považováno za "německé".

Také nelze přehlédnout, že druhá polovina 19. století byla naplňována "bojem o náboženství", vášnivými polemikami o úloze náboženství, o jeho společenské působnosti, o jeho vkladu ke kultuře

a etice, o postavení, potřebnosti či přímo o existenci církvi, o bezvěrectví. Zůstává nezodpovězenou otázkou, zda něco z toho doléhalo i do evangelických sborů na českém severovýchodě. Jisté ochabování náboženského života bylo i tu patrné, vyvolávala je také střída generací; působení na mládež se očekávalo jak v rodinách /byly tu dlouhodobé evangelické rodiny/, tak v evangelických školách - byly dílem jistě zašlujícím obdiv. Pro počátek 20.století se v práci konstatuje nástup mladých sebevědomých farářů zdaleka nesdílejících "vědomí ustrašenosti a servility vůči státu, kterou byli zatíženi duchovní předchozí generace". O takových postojích "předchozích" farářů se však v práci nepíše, jen se najednou objevuje zmíněná teze. Zmíněné postoje by byly vysvětlitelné, a to nejen ze vztahu mezi rakouským státem a určitými církvemi, ale také z celkových společenských a politických poměrů v říši v druhé polovině 19.století.

Struktura a zaměření monografie způsobily, že přelomové chvíle v dějinách evangelických církví, jejich sloučení v prosinci 1918, zůstalo jen zmíněno ve vypisování dějin určitých sborů, bez předhistorie, vylíčení, důkladného zhodnocení. Jde v podstatě o stručné údaje, o místní faktografii, o dovětky k mnohem bohatšímu předcházejícímu výkladu. Tématika tu byla ochuzena. Obdobně vyzněl i výklad zachycující období Československa, ve srovnání s předcházejícími "rakouskými" léty je nerozvinutý. Pozitivně působí závěrečná úvaha shrnující hlavní problémové okruhy řešené v monografii. Ve velmi stručné, ale znale a promyšleně koncipované podobě představuje jistou analýzu zkoumané historické látky.

Se zřetelným zájmem a důkladně badatelsky připravovanou prací Mgr.Vojtěcha Kábrta Protestantismus na českém severovýchodě doporučuji přijmout k obhajobě jako práci disertační.

Robert Kvaček

Průf.PhDr.Robert Kvaček, CSc.